15.10.2024

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca
PL 760
00029 HUS

UUDENMAAN SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUS SOCCAN ASIANTUNTIJALAUSUNTO SOSIAALIHUOLLON AMMATTIHENKILÖISTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen 16.10.2024

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca kiittää kutsusta valiokuntakuulemiseen ja mahdollisuudesta lausua sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta. Sosiaalityöntekijöiden (erityisesti lastensuojelussa) saatavuus on merkittävä ongelma, joka heijastuu sosiaalityön laatuun.

Ammattihenkilölain kokonaisuudistus on kirjattu hallitusohjelmaan, josta johtuen Socca näkee yksittäisten pykälien ja ammattiryhmän irrottamisen tästä kokonaisuudistuksesta epäjohdonmukaisena. Ammattihenkilölain kokonaisuudistus on erittäin tarpeellinen, ja sosiaalialan osaamiskeskus Socca toivoo sen tapahtuvan kohtuullisessa ajassa. Hallituksen esitys heikentää yhden ammattiryhmän asemaa (terveydenhuollon puolella ei vastaavia pätevyysalentamisten vaatimuksia ole nostettu esiin).

Sosiaalityöntekijän koulutus on tiede- ja tutkimusperustainen akateeminen koulutus. Sosiaalityön syventävien opintojen tavoitteissa mainitaan esimerkiksi tiedolliset ja taidolliset valmiudet rakenteelliseen sosiaalityöhön. (HE132/2024, 17-18.) Sosiaalityön asiakastyössä tarvitaan niin vahvaa lainsäädäntöosaamista (sosiaalihuoltolaki ja erityislait) kuin ammatillisen muutostyön, yhteiskunnallisten ilmiöiden ja rakenteellisen sosiaalityön osaamista. Hallituksen esityksen mukaan sellaisten henkilöiden joukko, jotka voisivat toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä, laajentuu huomattavasti. Siinä ehdotetaan, että oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä olisi ”myös henkilöllä, joka olisi suorittanut sellaisen soveltuvan yliopistossa suoritetun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, johon on sisältynyt tai jonka lisäksi on suoritettu hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelu taikka jolla on soveltuvan yliopistossa suoritetun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva henkilö toimisi nykysääntelyn mukaisesti laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena.”

On hyvä, että lausuntopalautteen perusteella vuoden määräaikaa selkeytettiin ja täsmennettiin tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimimiseen ehdotuksessa edellytettävää soveltuvaa sosiaalialan korkeakoulututkintoa. Näistä muutoksista huolimatta Sosiaalialan osaamiskeskus Socca on edelleen huolissaan asiakasturvallisuuden toteutumisesta ja esimerkiksi sosiaalihuollon lainsäädännön osaamisesta, jos tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimisen mahdollisuuksia laajennetaan. Tulkinta siitä, millainen on soveltuva sosiaalialan korkeakoulututkinto tai riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito jää työnantajan vastuulle. Tämä on omiaan lisäämään erilaisia tulkintoja hyvinvointialueiden kesken, eikä se paranna asiakkaan asemaa ja oikeuksia saada hyvää sosiaalihuoltoa.

Jokaiselle sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimivalle olisi kirjallisesti nimettävä ohjaajaksi laillistettu sosiaalityöntekijä. Ohjaajan olisi aktiivisesti seurattava, ohjattava ja valvottava tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivan henkilön toimintaa ja puututtava viipymättä mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin tai asiakasturvallisuuden vaarantumiseen. Huolestuttavaa on missä määrin vakituinen henkilöstö pystyy tosiasiallisesti hoitamaan sille kuuluvan ohjaus- ja valvontatehtävänsä nykyisessä tilanteessa.

Socca näkee vuonna 2016 voimaan tulleen ammattihenkilölain (817/2015) tärkeänä lakina sosiaalihuollon laadun ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Valvontaviranomaisilta saatujen tietojen mukaan sosiaalihuollon palvelujen saatavuuden ja asiakasturvallisuuden vaarantumisen pääasiallisina syinä on ollut tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien henkilöiden puutteellinen osaaminen hallinnollisesta menettelystä, sosiaalihuollon lainsäädännöstä, sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen kirjaamisesta, käytettävissä olevista sosiaalipalveluista sekä julkisen vallan käytön edellytyksistä virkatoimessa. Opiskelijoiden ammattitaitoa ei ole pidetty riittävänä vastaamaan haastavista sosiaalihuollon asiakkuuksista, mikä on voinut johtaa asiakkaiden perusoikeuksien ja itsemääräämisoikeuden loukkauksiin sekä huonoon kohteluun. (HE 132/2024.)

Sosiaalityössä käytetään merkittävästi julkista valtaa, ja työssä puututaan toisinaan perusoikeuksiin. Sosiaalityö on vaativaa asiantuntijatyötä, joka edellyttää laaja-alaista tietoperustaista osaamista. Sosiaalityön osaamisella, ja ennen kaikkea lainsäädäntöosaamisella, on merkittävä vaikutus asiakkaan edun ja asiakasturvallisuuden toteutumiseen. Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevan sääntelyn tulee vahvistaa osaamistasoa, ei heikentää sitä. Nyt ehdotettu uudistus on mielestämme riski asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturvan toteutumiseen. Tämän lisäksi uudistuksen kustannusvaikutukset ovat kyseenalaiset.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan voimassa olevan ammattihenkilölain osalta sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti toimivan kelpoisuuden olevan monitulkintainen ja sen soveltamiskäytännöt ovat olleet epäselviä. Ehdotettavan

muutoksen tavoitteena on parantaa sosiaalityöntekijöiden sijaisena toimivien saatavuutta ja siten helpottaa sosiaalityöntekijöitä koskevaa henkilöstöpulaa. Mikäli ehdotettua muutosta ei tehtäisi, voisi olla riski, että hyvinvointialueiden nykyinen sosiaalityöntekijöitä koskeva akuutti henkilöstöpula pahenisi ja sosiaalihuollon palveluiden riittävyys vaarantuisi. Tämä voisi johtaa sosiaalihuollon asiakkaiden perustuslain turvaamien oikeuksien vaarantumiseen ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten lasten, oikeuksien ja edun heikentymiseen. On kuitenkin epävarmaa tuoko muutosehdotus selkeyttä sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti toimivan kelpoisuuden monitulkintaisuuteen ja helpottaako se henkilöstötilannetta.

Muutoksella haetaan ratkaisua akuuttiin henkilöstön riittävyyden haasteeseen eikä sen pitkäaikaisia vaikutuksia ole arvioitu. Muutos voi vaikuttaa asiakastyön laatuun, alan arvostukseen ja laillistettujen sosiaalityöntekijöiden halukkuuteen työskennellä asiakastyön tehtävissä. Jos muutokseen on välttämätöntä esitetyistä kielteisistä seurauksista huolimatta päätyä Socca korostaa lausunnossa, että esitetty muutos tulee nähdä vain väliaikaisena ratkaisuna ongelmaan, johon on tärkeää luoda kestävä ratkaisu.

Sosiaalialan osaamiskeskus Socca toivoo, että sosiaalityön veto- ja pitovoimatekijöihin panostetaan. Tiedossa on, että koulutettuja päteviä sosiaalityöntekijöitä on tosiasiallisesti enemmän kuin hyvinvointialueilla tarvitaan. Näin ollen sosiaalityön työolosuhteet, palkkaus ja työnjaon kehittäminen jo olemassa olevien ammattiryhmien välillä on ensisijainen toimenpide työvoimapulaan. Sosiaalihuollossa tarvitaan tehtävärakenneuudistusta ja toimivampaa työnjakoa esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä. Myös riittävien koulutusväylien ja pätevöitymispolkujen mahdollistamiseen tulee panostaa.